

ÇOCUK VE KİTAP (1)

Suphi BÜLBÜL

Değişik alâka ve kabiliyetlere ve pek mütenevvi hayat şartlarına sahip bulunan insanların hepsinin müşterek ilgilerinin temerküz ettiği mevzular şüphesiz ki mahdut sayılabilecek kadar azdır. İşte, şimdi ele alacağımız mesele, kadın - erkek, büyük - küçük herkesi ilgilendiren bu mahdut mevzuların en önemlilerinden birisidir. Zira, en aziz varlıklarımız olan çocuklarımız, konumuzun esasını teşkil ediyor.

Çocuklar cemiyetin bekasının temel unsurudurlar ve insanlık istikbalinin teminatı onlarda bulmaktadır. Bu sebeple de, çocuğun küçük değil en büyük şey, hattâ bir cihan olduğunu söyleyen meşhûr sözlerin ifade ettiği hakikat, hiçbir şekilde küçümsenemeyecek derecede mühimdir. Fakat, değerleri cihana eşit bulunan ve bütün medeniyet nimetlerinin vârisi, yarının sahibi olan yavrularımız, başlangıçta, kalplerimizde onlarla birlikte doğan sevgi ve şefkatten başka hiçbir şeye sahip bulunmayan iktidarsız, âciz birer varlıklardır. Hayatlarının idamesi dahi bizlerden görecekları şefkat, ihtimam ve yardıma bağıdır. Bu şefkat, ihtimam ve yardımlar sayesinde ki, o mini mini mahlûklar, her geçen gün maddeten ve mânen biraz daha gelişerek, atomu avucunda tutup, fezaya kol uzatmağa muktedir, kuvvetli ve kudretli birer varlık haline gelirler.

Hiçbir varlık, sadece fizikî kuvvet ve kabiliyeti ile böyle muazzam bir kudrete sahip olamaz. İnsanları «dünyanın en müttekâmil varlığı» unvanına kavuşturan bu büyük kudret, onların mânevî hasletlerinden doğmaktadır. Bunun için, onların yalnız fizikî varlıklarının değil, mânevî varlıklarının da beslenmesine şiddetle ihtiyaç vardır. Bu ise ancak öğrenme yoluyla, yani onların eğitim ve öğretilerinin sağlanması ile kabildir.

Eğitim ve öğretim araçlarının başlıcaları müşahede, tecrip ve tecrübe, öğretmen ve kitaptır. Bir tecrübenin bin nasihatten daha üstün olduğunu söyleyen atasözümüzün pek güzel ifade ettiği gibi, müşahede, tecrip ve tecrübe, en iyi öğrenmeyi sağlayan pek kıymetli vasıtalarlardır. Fakat çok maalesef imkânsızdır. Öğrenmede, iyi bir öğretmenin değeri ise pek büyük-

(1) «Dünya Çocuk Kitapları Haftası» münasebetiyle 16/11/1960 tarihinde Ankara Radyosunda okunmuştur.

tür. Fakat bugüne kadar hiçbir çocuk, hayatının hiçbir safhasında devamlı şekilde bir öğretmenin yardım ve nezaretine mazhar olmak bahtiyarlığına erememiştir. Şuhalde en sadık, en vefakâr ve en fedekâr öğretici kitaptır. Müşahede, tecrip ve tecrübenin neticelerini birer komprime halinde sunan, öğretmenlerin fikir ve düşüncelerini ebedileştirerek, ta... asırların ötesinden onların seslerini bize duyuran, sayfaları arasında gizlenen hazineleri, arzu ettiğimiz anda gözlerimizin önüne seren kitap, takdir buyurursunuz ki bu vasıfların hepsine fazlasıyla lâyıktır.

Çeşit çeşit masalları, hikâyeleri ve romanları, demet demet şirleri, monoloğları ve fıkraları ile çocukları eğlendirip, zevkli anlar yaşatarak onlara sevimli, candan bir arkadaş olan, güçlükler karşısında en hakiki bir dost gibi onlara yol gösteren ve bir öğretmen gibi bilgi ufuklarını genişleterek onları hayat mücadelesi için tehziz eden kitabın, çocukların hayatlarında, şahsiyetlerinin teşekkülünde oynadığı rol pek büyüktür.

Bütün bunlara rağmen, ne yazık ki kitap pasif bir araçtır. Zira o, ancak kendisine danışanların dostu ve sadece kendisine başvuranların öğretmenidir. Kitaptan faydalanabilmek için herşeyden önce kitabı tanımak ve sevmek lâzımdır. Kitabı tanımak ve sevmek için ise, okuma zevki ve alışkanlığı kazanmış olmak şarttır. İşte bu sebeptendir ki, bu konuda bizlere düşen en büyük vazife, çocuklarımıza okuma zevki aşılacak ve onların okuma alışkanlığı kazanmalarına yardım etmektir. Fakat bu oldukça güç bir vazifedir. Ana ve babaları okumasını çok arzu ettikleri, bunu temin için hiçbir fedekârlıktan kaçınmıyarak onları okumaları hususunda daima teşvik veya tazyik ettikleri halde, okumaktan nefret eden çocuklara rastlamak daima mümkündür. Zira atasözümüzün dediği gibi «Zorla güzellik olmaz». Zevkler doğuş ve duyuş meselesidir. Alışkanlıklar ise daha ziyade arzu veya inançla yapılan hareketlerin tekerrürü ile kazanılır.

Ana ve babaların okuma zevk ve alışkanlığına sahip bulunmaları, çocukların da bu meziyetleri kolayca kazanmalarına yardım edecek, arzuya şayan bir husustur. Çünkü, çocuklarda taklit meyli pek kuvvetlidir. Sevdiği kimselerin okuduğunu gören, oyuncakları arasında kitabı da bulabilen bir çocuk, elbette ki özenç duyacak ve büyüklerinin bu hareketlerini taklide başlayacaktır. Ama sadece bu husus maksadı temine kifayet etmez.

Çocuklar kitaplarda ruhlarının akislerini ararlar ve ancak beğenirlerse okurlar. Onların bir kitabı beğenmeleri ise, evvelâ şeklinden, resimlerinden, yazısından hoşlanmaları, sonra da kendilerini o kitabın kahramanı benimseyip, kitabı okurken kahramanının duyuş, düşünüş ve hareketlerini hayalen yaşamaları ile mümkündür. Bu sebeple, çocuğun seviyesine, tabii özellik ve temayüllerine uygun kitapları seçebilmek bu mev-

zuda en mühim problemi teşkil eder. Buna ehemmiyet veritmeden çocuğa gelişi güzel sunulacak kitapların onda okuma zevk ve alışkanlığı yaratmasını beklemek, safdillik olur. Hele beğenmediği kitapları okumağa zorlamak, onun kitaptan soğumasından başka bir netice vermiyecektir.

Çocuklarımız için kitap seçerken, herbirinin özelliklerini dikkate almayı unutmamak şartıyla, gözönünde tutacağımız hususları şu şekilde özetliyebiliriz :

Genel olarak küçük çocuklar resimli kitaplardan, tekerleme, masal ve tabiat hikâyelerinden hoşlanırlar. Biraz sonra bunlara gerçek hayat hikâyeleri de katılır. 9 - 10 yaşlarından sonra ise, erkekler daha çok sergüzeşt, seyahat, kahramanlık ve polis hikâyelerini, tarihî hikâyeleri erkek ve kadın hayatına ait hikâyeleri, esrarlı yazıları icatlarla ve bilimle ilgili kitapları, kızlar da okul, ev, erkek ve kadın hayatı ile ilgili kitapları, başka memleketlere ait hikâyeleri ve esrarlı yazıları tercih derler. 14 yaşına doğru erkeklerde biyografiler, makinelerle, tabiatla ilgili meraklı kitaplar, kızlarda sergüzeşt ve tabiat hikâyeleri, icatlar ve biyografiler, esrarlı hikâyeler, büyüklere mahsus yazılar, şiirler ve temsiller beğenilen kitaplar arasında yer almağa başlar. Bunlardan sonra ise, artık çocuklarda sanat değerini takdir ve sanatı kavramak için okuma çağı başlamış olur.

Fakat Kitap seçerken, çocuk masaldan hoşlanıyor diye onu korku ve dehşete düşürecek umacı masallarından, macera, sergüzeşt ve esrarlı şeyleri seviyor diye de öte dünyalardan gelmiş insanüstü kabiliyetleri sayesinde olmayacak şeyleri yapmak kudretine sahip, hayal mahsulü varlıkların pek cazip görünen maceralarını anlatan, çocuğun tahtesşuuruna tahakkuku imkânsız, emek sarfedip, güçlükleri yenmeden nimete erme gibi tehlikeli arzu tohumları saçan kitaplardan, dedektifliği bir kahramanlık gibi göstererek çocuğun adalet, duygu ve anlayışını yanlış istikametlere yöneltip, onun körpe dماغını kirleten kitaplardan, çocuğun haleti ruhiyesinde yapacağı konkunç, yıkıcı tesirler hiç hesaba katılmadan, çocuk temayülleri istismar edilmek suretiyle ve sadece para kazanma hırsıyla piyasaya dökülen her çeşit muzır neşriyattan yavrularımızı korumanın büyük önemini hiçbir zaman hatırdan çıkarmamak zorundayız.

Seçeceğimiz kitapların şekil, resim, yazı ve mevzu itibariyle çocuğun seviyesine uymasını, hiçbir zararlı tesiri bulunmamasını bile kâfi görmeliyiz. Zira, çocuk kitaplarının aynı zamanda acıma, koruma, vatan millet, insanlık ve hakikat sevgisi gibi en iyi ve güzel hisler yaratacak, kazandıracığı bilgilerle çocuğun iyi bir vatandaş, olgun bir insan olarak yetiş-

mesine, şahsiyetinin olumuna yardım edecek vasıf ara, ona kitabı sevdirecek, seviyesine uygun tatlı bir üslûba sahip olması lüzumu da aşikârdır.

Bütün bu hususlar diikkate alınmak şartıyla, muhtelif vesile ve fırsatlardan faydalanarak, yavrularımıza alacağımız hediyeler arasında iyi ve güzel kitaplara en büyük payı ayırmak suretiyle, onların mânevî varlıklarını devamlı şekilde beslemenin, bizim için en önemli vazifelerden biri olduğunu asla unutmamalıyız.

Suphi BÜLBÜL